

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет: економіки та менеджменту

*Кафедра економіки,
підприємництва та туризму*

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

НАЗРУК Валерія Олегівна

УДК 338.486:504.4(477)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОДНИХ
РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**

242 «Туризм»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

_____ В.О. Назарук

Керівник роботи

Валінкевич Наталія Василівна
доктор економічних наук, професор

Житомир – 2023

Висновок кафедр за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри _____

№ ___ від «___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище ,ім'я, по батькові)

«___» _____ 20__ р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Назарук В. О. Стан та перспективи розвитку водних рекреаційних ресурсів України – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 242 – Туризм. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Випускна кваліфікаційна робота зосереджується на дослідженні гідрологічних рекреаційних ресурсів України. У роботі проведено аналіз сучасного стану цих ресурсів, враховуючи основні гідрологічні показники.

Окрему увагу приділено вивченню проблем, які виникають у зв'язку з використанням гідрологічних рекреаційних ресурсів, такі як забруднення водних об'єктів, зміна їх екосистем та зміна кліматичних умов.

У роботі розглянуто перспективи розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів в Україні, зокрема, враховано потенціал розвитку туризму та рекреації

Структурно робота складається з вступу, трьох розділів, висновків; містить 11 таблиць, 7 рисунки, список використаних джерел з 33 найменувань.

Перший розділ роботи - теоретико-методологічний, містить теоретичні основи визначення гідрологічних рекреаційних ресурсів. У другому розділі розкрито організаційно-економічний аналіз гідрологічних рекреаційних ресурсів України. Третій розділ описує перспективи розвитку та вдосконалення гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Ключові слова: туризм, гідрологічні ресурси, бальнеологічний туризм, рекреація, сталий розвиток.

SUMMARY

Nazaruk V. State and prospects of development of water recreational resources of Ukraine. – Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for the degree of bachelor in tourism, specialty 242 - Tourism – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The graduation thesis focuses on the study of hydrological recreational resources of Ukraine. The work includes an analysis of the current state of these resources, taking into account the main hydrological indicators and characteristics of water bodies used for recreation and tourism.

Particular attention is paid to the study of problems arising from the use of hydrological recreational resources, such as water pollution, changes in their ecosystems, and climate change.

The thesis considers the prospects for the development of hydrological recreational resources in Ukraine, including the potential for tourism and recreation development.

The structure of the work consists of an introduction, three sections, conclusions, 11 tables, 7 figures, and a list of sources used with 33 titles.

The first section of the work is theoretical and methodological, containing the theoretical foundations for defining hydrological recreational resources. The second section provides an organizational and economic analysis of hydrological recreational resources of Ukraine. The third section describes the prospects for the development and improvement of hydrological recreational resources.

Key words: tourism, hydrological resources, balneological tourism, recreation, sustainable development.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.....	9
1.1. Суть, особливості та види гідрологічних рекреаційних ресурсів..	9
1.2. Класифікаційні ознаки гідрологічних рекреаційних ресурсів....	11
1.3. Значення та особливості гідрологічних рекреаційних ресурсів для розвитку туризму.....	18
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГІДРОЛОГІЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ.....	21
2.1. Ресурсний потенціал України в аспекті гідрологічних рекреаційних ресурсів.....	21
2.2. Освоєння та використання гідрологічних рекреаційних ресурсів країни.....	26
2.3. Потенційні можливості гідрологічних рекреаційних ресурсів України для розвитку туристичної сфери (на прикладі курорту Трускавець)..	30
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.....	35
3.1. Загальні перспективи розвитку рекреаційних ресурсів	35
3.2. Зарубіжний досвід вдосконалення гідрологічних рекреаційних ресурсів.....	38
3.3. Шляхи удосконалення використання гідрологічних рекреаційних ресурсів.....	41
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми. Україна має значний потенціал для розвитку гідрологічного туризму та відпочинку на водоймах. Однак, стан та перспективи розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів країни потребують детального вивчення та аналізу.

На сьогодні гідрологічні рекреаційні ресурси України відіграють важливу роль в розвитку туризму та відпочинку на водних об'єктах. Але незважаючи на потенційні можливості, стан водних ресурсів в Україні залишається під загрозою через нераціональне використання та недостатньо ефективного управління ними.

Одним з основних проблем, які виникають в галузі гідрологічних рекреаційних ресурсів, є неадекватний стан водних об'єктів, який знижує їх екологічну та рекреаційну цінність. Також необхідно враховувати зростаючу конкуренцію на ринку туризму, яка змушує розвиватися гідрологічному туризму на більш високому рівні, адаптувати його до нових вимог клієнтів, використовувати нові технології та розвивати інфраструктуру.

Тому, дослідження гідрологічних рекреаційних ресурсів України є актуальною проблемою на сьогоднішній день. Результати цього дослідження можуть допомогти в управлінні водними ресурсами, забезпеченні сталого розвитку туризму та відпочинку на водних об'єктах, а також збереженні природних ресурсів країни.

Дослідженню теми гідрологічних ресурсів присвячено праці таких вітчизняних учених: Т. В. Верещака, Н. В. Загоруйко, Л. Б. Ящук, Н. І. Свояк, А. М. Кушніренко, Т. В. Лаба, Н. С. Мартищенко, І. В. Пономаренко, О. Сидоренко, Ю. Якобчук, М. Победаш, І. В. Тюха, А. В. Погребна, Д. С. Файвішенко та інших. Різні аспекти дослідження бальнеологічного туризму в Україні відображаються у працях таких вітчизняних вчених О. Любіцевої, В. Павлова, Н. Фоменко, О. Бейдика, Г. Казачковської, Н. Коніщевої,

Г. Мазаракі, Л. Черника, І. Волкової, Г. Довгаля, Н. Данько, В. І. Сідорова та інших.

Метою даної кваліфікаційної роботи визначення стану гідрологічних рекреаційних ресурсів України та перспектив розвитку.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані наступні завдання:

- визначення суті, особливостей та видів гідрологічних рекреаційних ресурсів;
- аналіз класифікаційних ознак гідрологічних рекреаційних ресурсів;
- вивчення значення та особливостей гідрологічних рекреаційних ресурсів для розвитку туризму;
- дослідження ресурсного потенціалу України в аспекті гідрологічних рекреаційних ресурсів;
- визначення перспектив розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів України;
- розробка рекомендацій щодо покращення стану та розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення гідрологічні рекреаційні ресурси України.

Предметом дослідження виступили теоретичні, методичні та практичні засади стан перспектив розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів України.

Методи дослідження. В процесі дослідження було використано низку загальнонаукових і фахових методів, а саме: метод узагальнення та систематизації для визначення ключових ознак часткових дефініцій досліджуваної тематики; статистичного та порівняльного аналізу для обробки показників, статистичних даних, аналіз – для дослідження окремих складових

гідрологічних рекреаційних ресурсів України; синтез – для вивчення стану розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів як цілої складової туризму; статистичний метод – для обробки інформації та для якісної оцінки даних; системний підхід – для цілісного дослідження перспектив розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів відносно зовнішніх факторів впливу та ін.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Назарук В.О. Особливості рекреаційних ресурсів України. Тези міжнародна наукова інтернет-конференція «Світ наукових досліджень»: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/4684/>

2. Назарук В.О. Потенційні можливості гідрологічних рекреаційних ресурсів України. Тези міжнародна наукова інтернет-конференція «Світ наукових досліджень»: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/4685/>

Практичне значення показників дослідження полягає в можливості використання рекомендацій для покращення стану гідрологічних рекреаційних ресурсів України та розвитку гідрологічного туризму та відпочинку на водоймах країни.

Структура роботи. Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків; містить 41 сторінок тексту, 7 рисунків, 11 таблиць, 0 додатків. Список джерел включає 31 найменувань літератури з них 11 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Суть, особливості та види гідрологічних рекреаційних ресурсів

Гідрологічні рекреаційні ресурси відіграють важливу роль у туристичній галузі. Річки, озера, ставки та інші водойми є привабливими для туристів місцями, які пропонують різноманітні види водної рекреації та забезпечують відпочинок в природному середовищі.

З розвитком туристичної галузі відбувається збільшення попиту на різноманітні водні види спорту та розваг, такі як катання на каное, веслування, плавання, риболовля та інші. Туристи зацікавлені у місця, де можна відпочити на воді та насолоджуватись природнім середовищем.

У загальному гідрологічні рекреаційні ресурси відносяться до групи ресурсів природного походження. Іншими типами цієї групи є:

- 1) кліматичні;
- 2) геоморфологічні;
- 3) гідрологічні;
- 4) ґрунтово-рослинні;
- 5) фауністичні.

Гідрологічні ресурси – це природні або штучно сформовані водні об'єкти, що мають рекреаційне значення акваторій або її окремих частин та закріплюються вимогами до їх використання в цілях оздоровлення населення.

До гідрологічних (або їх ще називають водними) рекреаційних туристських ресурсів належать моря, озера, водосховища, річки, ставки, канали, придатні для організації відпочинку й оздоровлення [12].

Гідрологічні рекреаційні ресурси є важливим елементом туристичної галузі, оскільки вони надають можливості для водної рекреації та відпочинку в природному середовищі.

Особливості гідрологічних рекреаційних ресурсів можуть включати такі:

1. Різноманітність. Гідрологічні рекреаційні ресурси можуть включати річки, озера, струмки, водосховища та інші водні об'єкти різного типу та розміру, що дозволяє підібрати підходяще місце для відпочинку для будь-якої категорії туристів.

2. Екологічна чистота. Гідрологічні рекреаційні ресурси часто знаходяться в природних областях, де навколишнє середовище є досить чистим та збереженим. Це дозволяє людям насолоджуватися красою природи та сприяє здоровому способу життя.

3. Медичні властивості. Деякі гідрологічні рекреаційні ресурси мають природні лікувальні властивості, наприклад, термальні джерела, які мають лікувальний ефект на різні захворювання.

4. Забезпечення здорового способу життя. Гідрологічні рекреаційні ресурси можуть стати чудовим способом для людей відпочити від міської суєти та відволіктися від роботи, провести час з родиною та друзями, насолодитися красою природи та забезпечити своєму організму здоровий спосіб життя.

Гідрологічні рекреаційні ресурси включають річки, озера, ставки, болота, а також прибережні зони морів та океанів. Основні особливості цих ресурсів полягають у їх природному походженні та залежності від кліматичних умов. Гідрологічні ресурси можуть бути сезонними або постійними, а також мати різні глибини та формуватися у різних географічних областях.

Особливості гідрологічних рекреаційних ресурсів визначаються також їх екологічними особливостями та біорізноманіттям, що залежить від рівня забрудненості води та наявності різних видів тварин і рослин.

Отже, гідрологічному туризму в Україні належить більше 60 % всіх відпочиваючих та персоналу, більше 50 % - загального доходу і розходів санаторно-курортної діяльності, при цьому частина курортів водного профілю не перевищує 36% усіх лікувальних зон, ліжкових фондів, в яких не переважає 45% від загального. Не зважаючи на те, що водні заклади лідирують за всіма даними діяльності, існують суттєві проблеми інфраструктурного характеру цих підприємств.

1.2. Класифікаційні ознаки гідрологічних рекреаційних ресурсів

Гідрологічні природно-рекреаційні ресурси охоплюють всі водойми, які розміщуються в певній місцевості та використані для безпечного відпочинку населення. Основною складовою водних туристсько-рекреаційних ресурсів являються морські та океанічні узбережжя, у межах яких зосереджується до 80% загального масштабу туристичних потоків світу.

Гідрологічні ресурси можна класифікувати за декількома критеріями (рис.1.1)

Тип води	<ul style="list-style-type: none"> • прісні • солоні
Форма	<ul style="list-style-type: none"> • річки • озера • ставки, болота • моря, океани
Спрямованість	<ul style="list-style-type: none"> • внутрішні • прибережні
Характер	<ul style="list-style-type: none"> • стоячі • текучі
Розташування	<ul style="list-style-type: none"> • на континентах • залежно від географічних зон
Цілі використання	<ul style="list-style-type: none"> • рекреаційні • промислові • енергетичні

Рис.1.1. Класифікація гідрологічних ресурсів

Джерело: складено на основі [27]

Рекреаційний вид гідрологічних ресурсів становить важливу кваліфікаційну частину. Вони можуть мати окремі кваліфікаційні ознаки таких типів:

1. Тип водного об'єкту: річка, озеро, море, підземні води, мінеральні джерела.
2. Глибина водного об'єкту: глибокий, мілководний.
3. Тип берега: піщаний, болотистий, кам'янистий.
4. Режим води: течія, стагнація.
5. Екологічний стан: екологічно чистий: водний об'єкт з низьким рівнем забрудненням може бути придатним для всіх видів рекреаційної діяльності, мати низький рівень забруднення.
6. Кліматичні умови: теплий клімат, холодний клімат.
7. Рівень доступності: легко доступний, віддалений.

Ці ознаки не є вичерпним списком, але дозволяють класифікувати гідрологічні рекреаційні ресурси за різними критеріями та враховувати їх специфіку при плануванні рекреаційної діяльності та охороні довкілля.

Класифікація гідрологічних рекреаційних ресурсів може бути корисною для планування та розвитку туристичних ресурсів в регіонах, де вони знаходяться. Наприклад, на основі класифікації можна розробляти стратегії збереження та підтримки природного середовища, де знаходяться річки, озера та інші водні ресурси, що використовуються для рекреаційних цілей [23].

Окрему класифікацію мають мінеральні води, як найголовніша частина усіх гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Мінеральні води – це природні, здебільш підземні водойми, які мають характерне підвищення біологічно-активного, мінерального або органічного складу, і що мають переважно хімічні компоненти, а ще фізико-хімічні якості (температуру, радіоактивність та ін.), завдяки яким вони можуть

проявляти лікувальні властивості. Галузь медицини, яка досліджує походження і специфіку мінеральних вод, методику їх застосування з лікувально-профілактичної мети, називається бальнеологією.

Такі лікувальні плавання були відомі у всьому стародавньому світі: у Месопотамії, Єгипті, у тодішніх європейських країнах. Тоді почалось будівництво лазень біля джерел та такі купання стали набирати масовий ефект.

Кожен імператор намагався перевершити свого попередника в будівництві грандіозних терм та бань, деякі з них могли одночасно вмістити близько шести тисяч відпочивальників. З розвитком SPA-культури терми перетворилися в справжні лікувально-розважальні комплекси, де заможні гості могли займатися спортом, відпочивати, приймати ванни і навіть відвідувати ресторани.

Характерною рисою такого проведення часу є відвідування різних камер і процедур для повної і більш якісної релаксації. Купальний ритуал починався з вправ, після чого слідували декілька сесій в гарячих приміщеннях, де тіло купальника натиралось оліями, рослинними екстрактами. Потім плавець переходив в саму гарячу камеру, де піддавався масажу. Закінчувався ритуал ванною і басейном, після яких розпочинався рясний обід.

Про лікувальні якості води писали ще давні мислителі Гіппократ, Геродот ще у 8-5 ст. до н.е. Саме на основі їх методик та досліджень було засновано бальнеологію.

Мінеральні води можуть класифікуватись за різними ознаками: (табл. 1.1). Головними з них є ступінь мінералізації, температура та кислотність. За цими ознаками у води визначається тип для лікувальних чи профілактичних цілей.

Таблиця 1.1

Класифікації мінеральних вод

Показник	Класифікація	Характеристика
Мінералізація	слабомінералізовані	1-5‰
	середньої мінералізації	5-15‰
	високої мінералізації	15-30‰
	розсольні	30-150‰
	міцнорозсольні	150 і більше‰
Ступінь мінералізації для лікування	столова	до 1 г /л
	лікувально-столова	від 1 г /л до 10 г /л
	лікувальна	понад 10 г /л
За хімічним складом	гідрокарбонатна	
	хлоридна	
	сульфатна	
	магнієва	
	кальцієва	
	змішана	
за температурою	надто холодні	нижче 5°C
	холодні	до 21°C
	прохолодні	до 34°C
	індиферентні	до 32°C
	теплі	до 39°C
	термальні	до 42°C
	високотермальні	до 49°C
За кислотністю	лужні	pH більше 7,2
	нейтральні	pH 6,8-7,2
	слабокислі	pH 5,5-6,8
	кислі	pH 3,5-5,5
	сильнокислі	pH менше 3,5

За походженням	природні	лише з природних джерел, підземних родовищ
	штучні	знає демінералізації або штучної мінералізації
За ступенем газациї	газовані	сильногазовані
		слабогазовані
	негазовані	немає карбон діоксиду у складі

Джерело: сформовано автором на основі [18, 20]

Мінерально-лікувальні води – природні підземні води, в яких переважає лікувальна та профілактична дія на організм людини, що формується мінералізацією більш ніж на 8 г/дм³ чи меншим вмістом у них біологічно активного складу та сполуки не нижче стандартних бальнеологічно прийнятих норм, згідно до кондиції установлених до кожного родовища, воду якого без додаткової обробки призначають для лікування відповідно до медичних показів [2].

Розглянемо детальніше класифікацію мінеральної води за наявністю специфічних (біологічно активних) компонентів.

Столова вода використовується як напій для свіжості та пиття. лікувально-столова можна використовувати у домашніх умовах без призначення лікарів. Лікувальна вимагає спеціальні медичні методики для використання.

Узагальнена схема класифікації води та сфер її використання зображено на рисунку 1.2.

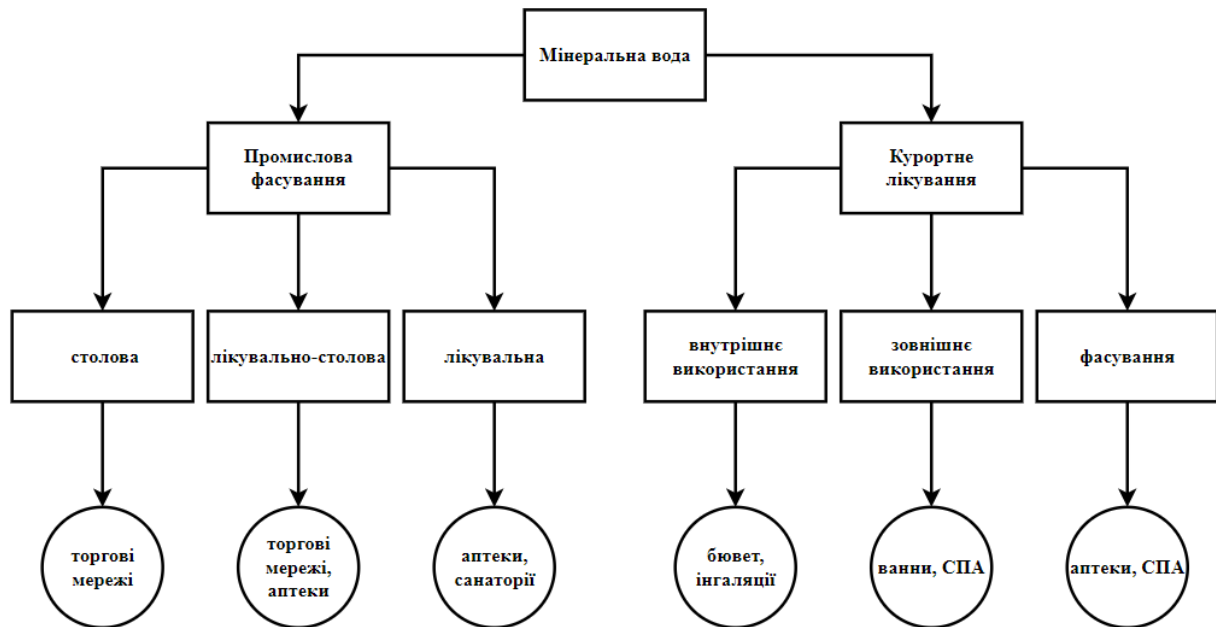

Рис. 1.2 Схеми використання мінеральної води залежно від класифікації за ступенем мінералізації

Джерело: складено на основі [24]

1.3. Значення та особливості гідрологічних рекреаційних ресурсів для розвитку туризму

Гідрологічні рекреаційні ресурси є одним з найбільш важливих компонентів туристичної інфраструктури. Їх значення для розвитку туризму полягає в тому, що вони забезпечують не тільки розваги туристам, але й можливість здійснення різних видів спорту та активного відпочинку.

Одним з основних аспектів, пов'язаних з використанням гідрологічних рекреаційних ресурсів для туризму, є збереження природних екосистем. Наприклад, використання річок та озер для водних спортивних заходів може мати вплив на життя риб та інших мешканців водойм. Тому необхідно розробляти та використовувати екологічно чисті технології та підходи для розвитку туризму на гідрологічних ресурсах.

Також важливо враховувати соціально-економічний аспект туризму на гідрологічних ресурсах. Розвиток туризму може мати позитивний вплив на розвиток місцевої економіки та створення робочих місць. Проте, необхідно розробляти та впроваджувати стратегії розвитку туризму, які б враховували інтереси місцевих жителів та забезпечували сталість розвитку туризму на гідрологічних ресурсах. Гідрологічні ресурси пов'язані не тільки з активним і екстремальним видами туризму, але й з лікувально-оздоровчим та «велнес» та «SPA» туризмом.

Можливість доступу до світового науково-інформаційного середовища, призвело до багатоваріантного трактуванням закордонних публікацій щодо терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Одночасно в англійській професійній літературі також популярно-вживані визначення: «wellness tourism», «medical tourism», «cure tourism», «holistic tourism», «wellbeing tourism», «SPA tourism», «health care tourism», «health and wellness tourism» тощо. Переважно українська професійна література користується термінами: «лікувальний туризм», «санаторно-лікувальний туризм», «оздоровчий туризм», «медичний туризм», зустрічаються «СПА-туризм», «велнес-туризм» та інші інтерпретації [8, с.575].

Головне визначення цього виду туризму було прийняте Генеральною Асамблеєю ЮНВТО. Згідно з ним, оздоровчий туризм– це різновид туристичної діяльності, що має на меті покращення та збалансування усіх основних сфер життя людини, включаючи фізичну, психічну, емоційну, професійну, інтелектуальну та духовну сферу [29, с. 10].

Об'єкти туристичного ринку пов'язаного з гідрологічними рекреаційними ресурсами можуть класифікуватись за різними ознаками. Усі вони сформовано на рисунку 1.3.

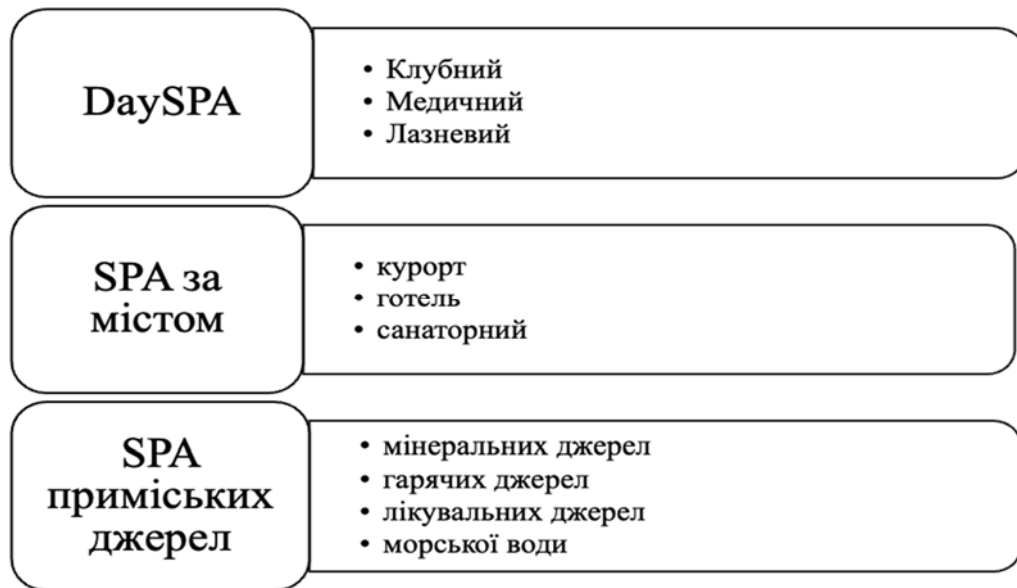

Рис. 1.3. Класифікація об'єктів туристичного ринку

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Складовими об'єктами лікувально-оздоровчого туризму є курорти.

В Україні термін курорт підтверджується законодавством. Згідно з ним, курорт – це «освоєний природно-земельній простір оздоровчого призначення, який має природно-лікувальні можливості, доречні для їх використання будівлі чи споруди разом з об'єктами інфраструктури, залучення з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань і для рекреації та піддається характерній охороні» [1].

Основною класифікацією курортів є класифікація за характером природних лікувальних ресурсів на бальнеологічні, грязьові, кліматичні та змішані. Розглянемо їх детальніше. Розвиток туризму на гідрологічних ресурсах має великий потенціал для покращення якісного та кількісного складу туристичних послуг та збільшення їх обсягу. Проте, він також потребує комплексного та відповідального підходу до вирішення питань збереження природних ресурсів та сталого розвитку території.

Курорти класифікують за наступними ознаками: (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Класифікація курортів України

Ознака класифікації	Класифікація	Характеристика
За характером природних лікувальних ресурсів	Державне призначення	природні зони, які мають значну цінність та унікальну природню лікувальну можливість і які застосовують для лікування
	Місьцеве призначення	природні зони, які мають виняткові природні лікувальні ресурси і які застосовуються для лікування
За характером природно-лікувальних ресурсів	Бальнеологічні	Основний лікувальний фактор — мінеральна вода
	грязьові	Лікувальний фактор-грязь
	кліматичні	Лікування з допомогою відповідної погоди та її умов: вологості, температури, сонячного випромінювання тощо
	змішані	Поєднання різних видів курортів
За кліматичними особливостями	приморські	Біля морів
	гірські	у гірській місцевості або горах
	рівнинні	у лісовій місцевості, лісостеповій, в степах

Джерело: сформовано на основі [1, 6]

Бальнеологічні курорти базуються на використанні мінеральних вод. Бальнеологічний туризм, як напрям лікувально-оздоровчого туризму країни є головним шляхом зростання іноземного і внутрішнього туризму,

якому слугують явні природні можливості – мінеральні води, які за складом не поступаються європейським водоймам. Україна має достатній потенціал розвитку бальнеологічного туризму і має всі можливості сформувати передумови його трансформації в валідний чинник соціального та економічного розвитку країни. Однак суттєве зменшення матеріально-технічної основи бальнеологічного туризму та зниження функціонування послуг спричиняють актуальність роботи [4].

Річки є одними з найбільш популярних гідрологічних рекреаційних ресурсів для туристів. Вони забезпечують можливість здійснення різноманітних видів водного спорту, таких як каякінг, рафтинг, веслування на каное, сплави на плотах та інші. Крім того, річки є чудовим місцем для риболовлі та пікніків на природі. Озера є ще одним значним гідрологічним ресурсом для туристів. Вони забезпечують можливість для різних типів водного спорту, наприклад як веслування на каное, водний скейтінг, плавання на водних велосипедах та інші. Озера також є чудовим місцем для риболовлі та купання.

Водосховища є значними гідрологічними ресурсами для туристів, оскільки вони забезпечують можливість для різних видів водного спорту, таких як веслування на каное, вітрильний спорт, катання на водних ліжках та інші. Крім того, водосховища можуть бути використані для риболовлі та купання. Моря та океани також є гідрологічними ресурсами для туристів. Вони забезпечують можливість для різних видів водного спорту, таких як вітрильний спорт, серфінг, кайтінг та інші.

Отже, гідрологічні рекреаційні ресурси є важливими компонентами туристичної інфраструктури та забезпечують можливість для різноманітних видів водного спорту, риболовлі та інших форм відпочинку на воді. Однак, використання цих ресурсів потребує збереження екологічної стійкості та врахування інтересів місцевих жителів та розвитку місцевої економіки.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГІДРОЛОГІЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

2.1. Ресурсний потенціал України в аспекті гідрологічних рекреаційних ресурсів

Україна має значні водно-рекреаційні ресурси, зокрема багату річкову мережу, яка складається з більш як 73 тис. річок, з 14 з них мають довжину понад 500 км, та загальним об'ємом стоку 210 км куб. В більшості випадків річки входять до басейну Чорного та Азовського морів, тоді як лише 4% до басейну Балтійського моря. Найбільшими річками рахуються: Дніпро, Дністер, Дунай, Південний Буг, Сіверський Донець, Західний Буг, Прип'ять, Десна, Ворскла, Оріль, Черемош, Прут та Стрий. Головною водною артерією є Дніпро, який протікає 2285 км, з яких 1205 км належать до території України.

На річках Карпат та Кримських гір є чимало порогів та водоспадів, які є популярними туристичними атракціями. Карпатські річки, такі як Черемош, Прут, Тиса та Стрий, ідеально підходять для подорожей на байдарках та каное. Найвідоміші карпатські водоспади - Гук, Манявський, Шипіт та Яремчанський.

Україна має значні запаси водних ресурсів, серед яких налічується понад 20 тисяч озер. З них більше 30 мають площу більше 10 км кв. Озера України можна розділити на кілька груп, зокрема Волинські, Придунайські, Чорноморські (озера-лимани), Кримські та Деснянські.

Особливо багато цікавих озер знаходиться на Волині, серед яких група Шацьких озер є дуже відомою. Найбільше з них - озеро Світязь, з глибиною до 58 метрів, заслужено отримало прізвисько "Український Байкал". Придунайські озера, більшість з яких мілководні і з'єднані між собою протоками й каналами, також мають свою унікальність. Найбільше прісно-

водне озеро України, Ялпуг, яке з'єднане з озером Кугурлуй, також знаходиться саме в цій групі. Зокрема, Китай та Катлабуг - цікаві об'єкти для красзнавців та туристів.

Карпатські гори можуть відзначитись дивовижними озерами, які можна поділити за способом їх виникнення на льодовикові, вулканічні та завальні. Серед найбільш популярних туристичних місць в Карпатах знаходяться озера льодовикового походження, такі як Бребенескул, Брескул, Несамовите, Верхнє, Драгобратське, Нижнє, Марічейка, Ворожеска, Шибене, Озірце, Синевир, Ворочівське та Синяк, які знаходяться на висотах від 600 до 1801 метра над рівнем моря.

Найбільші водойми України знаходяться на річці Дніпро. Це величезні штучні водосховища, зокрема Київське, Канівське, Кременчуцьке, Дніпродзержинське, Дніпровське та Каховське, з площами водного дзеркала від 410 до 2252 км кв. Також в Україні функціонують великі водосховища на інших річках, такі як Дністровське, Червонооскольське, Печенізьке, Ладиженське, Старобешівське та інші, які роблять цю країну особливою та привабливою для туристів і любителів природи.

Перші бальнеологічні курорти в Україні описано у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Перші бальнеологічні курорти України

Назва	Область	Рік заснування
Шкло	Львівська	1576
Трускавець		1827
Моршин		1877
Березівка	Харківська	1862
Миргород	Полтавська	1917

Джерело: сформовано автором на основі [9].

Важливою складовою гідрологічних рекреаційних ресурсів України є мінеральні води.

Перші відомості про наявність мінеральних вод в зоні сучасної України стосуються Передкарпаття та належать до XVI - XVII ст.

В Закарпатській області знаходиться найбільша кількість джерел та свердловин мінеральних вод, що складає 51% від загальної чисельності усієї України. Всі відомості мінеральних вод Закарпаття об'єднують в кілька основних груп, які наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Основні групи мінеральних вод Закарпаття

Мінеральна вода	Розташування мінеральних вод
Води неспецифічного складу	Чоп-Мукачівський та Солотвинський артезіанські басейни, у районах сіл Теремля, Нанкове, Нересниця
Вуглекислі води	Родовища у Закарпатському прогині: Шаянське, Ужгородське, Голятинське, Берегівське, Квасівське, Білинське, Білотисянське, Плосківське, Рахівське, Голубинське, Нелипенське, Драгівське, Зарічевське, Костринське, Сойминське, Селянське, Майданське родовища
Сульфідні води	Синяцьке родовище
Йалізісті та миш'якові води	Келечинське родовище, родовище у середній течії Чорної Тиси (с. Кваси)
Бромні, йодні, йодно-бромні	Солотвинський та Чоп-Мукачівський артезіанські басейни, Гараздівське родовище
Радонові води	Берегівський рудний район
Кремнієві термальні води	Залузьке, Паладське, Берегівське, Косинське, Теремлянське, Велятинське, Велико-Бактянське, Ужгородське родовища

Джерело: сформовано автором на основі [24]

Характерною особливістю мінеральних вод Закарпатської області є підвищена температура, передусім це стосується вод Закарпатського прогину. Крупні басейни термальних вод з'явилися завдяки неогеновій вулканічній діяльності, притоку вагової кількості тепла із глибинною частиною земної кори і верхньої мантії. На глибині 520-600 м ізотермічна поверхня $+50^{\circ}\text{C}$ а на глибині 4,2 км температура надр досягає $+210^{\circ}\text{C}$ (Мукачівська свердловина). На територіях Ужгородського, Берегівського, Мукачівського, Іршавського та Хустського районів, геологами було виявлено родовища теплих, термальних і гіпотермальних підземних вод.

На території Закарпаття нараховується близько 50 джерел термальних вод. Переважно ці джерела є штучними. На сьогодні вже освоєні такі типи термальних вод: вуглекислі та кремнієві – Косинське та Берегівське родовища; азотні – Боржавське та Іванівське; йодо-бромні хлоридно-натрієві і азотно-метанові – Гараздівське родовище. Температура цих джерел (від $+18^{\circ}\text{C}$ до $+80^{\circ}\text{C}$). Глибина до 800 м, Берегівського – до 900 м.

У Закарпатській області виділяють 10 лікувально-оздоровчих зон в місцях виходу мінеральних вод. Санаторно-курортні заклади Закарпаття розташовані та функціонують на базі родовищ геотермальних джерел. Це такі лікувально-оздоровчі зони: Ужгородська, Мукачівська, Іршавська, Берегівська, Хустсько-Виноградівська, Тячівська, названі як і найбільші населені пункти, де розташовані свердловини родовищ мінеральних вод [24].

Закарпатська область відома Солотвинськими соленими озерами, які стали важливим туристично-рекреаційним лікувально-оздоровчим осередком Закарпаття. Озера розташовані на заході від м. Солотвино, найбільшим з них є о. Кунігунда. Солоні озера стали відомі багатьом завдяки своїм лікувальним властивостям, що схожі на води Мертвого моря. Озера утворилися унаслідок просідання порід, в результаті видобутку солі із соляних копалень, які розташовані поблизу. Вода в озерах надто солоня (146–150 ‰

г/л) і допомагає при лікуванні хвороб нервової системи, плевритів, радикулітів, артритів, різноманітних захворювань шкіри.

Іншим важливим гідрологічно-рекреаційним регіоном України є Причорноморський рекреаційно-туристичний регіон. Він займає перше місце серед інших регіонів по складу та обсягу курортно-рекреаційних ресурсів завдяки географічному положенню та сприятливому клімату.

Одним з основних рекреаційних ресурсів України є Чорне море. Загальна довжина морських узбережь з урахуванням лиманів в Одеській області сягає 394 кілометри, з яких 175 кілометрів – це морські пляжі розраховані для застосування в рекреаційних цілях [19].

В обласних зонах виникли три курортно-рекреаційні райони: Одеський, Білгород-Дністровський і Татарбунарський.

Характеристика цих районів та головних курортів області сформовано у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Курортно-рекреаційні райони Одеської області

Назва району	Розташування	Туристична спеціалізація
Одеський курортний район	Між Тилігульським та Білгород-Дністровським лиманами	Грязьове та водне лікування, оздоровчий відпочинок
Білгород-Дністровський курортний та рекреаційний район	Між Дністровським лиманом та озером Бурнас	Кліматолікування, оздоровлення
Татарбунарський курортний та рекреаційний район	Між озером Бурнас та річкою Дунай	Кліматичний та бальнеолікування оздоровлення

Джерело: складено на основі [20]

В Одеській області нараховується близько 22 курорти, що розташовуються здебільш на чорноморському узбережжі у зонах таких адміністративно-територіальних одиниць. Поширеними установами лікувально-оздоровчого туризму в Одеському регіоні вважається заклади відпочинку, питома вага яких становить 87,8% зі усього значення санаторно-курортних та оздоровчих баз.

Найвідомішим курортом Одещини є Куяльник. Саме там знаходиться Клінічний санаторій ім. Пирогова.

Отже, Україна має значний потенціал для розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів, які можуть стати важливими джерелами туризму та розвитку галузі відпочинку в країні.

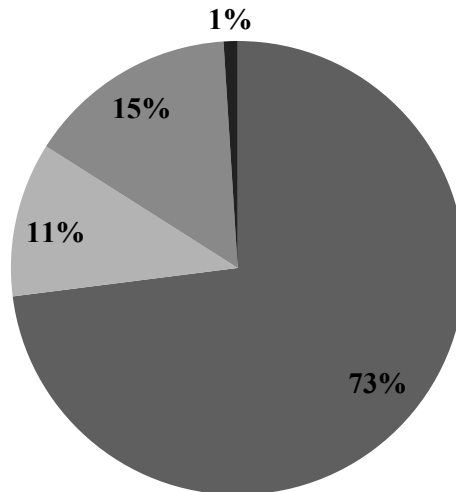
2.2. Освоєння та використання гідрологічних рекреаційних ресурсів країни

Для оволодіння безпосередніх ресурсів, без яких не існує туристичної сфери, застосовуються непрямі значення: сировинне, енергетичне, фінансове, матеріальне, трудов та інші.

Так як гідрологічні ресурси є головним об'єктом бальнеологічного туризму, то про рівень їх освоєння та використання можна дізнатись через рівень розвитку цього виду туризму та рівень функціонування курортних бальнеологічних закладів.

Україна має високий рівень розвитку бальнеологічного туризму. На рисунку 3.1 зображено розподіл бальнеологічних курортів за найбільшими регіонами.

Як бачимо кількість бальнеологічних курортів за регіонами далеко неоднакові. Найбільшим є Карпатський регіон – 73%, на другому місці Центрально-Східний (15%), на третьому – Подільський (11%).

■ Карпатський ■ Подільський ■ Центрально-Східний ■ Південний

Рис. 2.1 Частка курортних регіонів в бальнео комплексі України

Джерело: сформовано автором на основі [5]

До головних позитивних та негативних чинників, що мають вплив на розвиток водного туризму в Україні входять ті, що наведені на рис. 2.2.

Рис. 2.2 Основні впливові позитивні та негативні фактори, які впливають на розвиток водного туризму в Україні

Джерело: сформовано на основі [10]

Розглянемо діяльність бальнеологічних курортних закладів за областями. (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Розподіл бальнеологічних санаторних закладів по курортам за областями

Область	Загальна кількість
Львівська	49
Закарпатська	16
Вінницька	11
Полтавська	9
Хмельницька	4
Дніпропетровська	1
Харківська	1
Одеська	1
Івано-Франківська	1

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Львівська область лідирує за кількістю бальнеологічних курортів: тут перебуває 53% курортів Карпатського регіону (40% від України), на другому місці Закарпаття – 40%, у Івано-Франківській області знаходиться 1 курорт. В Подільському регіоні знаходиться 2, Центральньо-Східному – 3 курорти [4].

У загальному бальнеологічних курортів в Україні нараховується 73, що нараховує 39% від загального значення санаторно-курортних закладів.

В Україні чітко виражений бальнеологічний характер мають заклади Карпат. Однак ці заклади не є прямими конкурентами між собою, оскільки сильно відрізняються за використовуваними природно-рекреаційними ре-

сурсами, географічними умовами, інфраструктурним забезпеченням. У західних регіонах України найбільшу кількість закладів СПА типу та кількість їх відвідувачів має Львівська область.

Згідно з таблицею 2.5, Карпатський регіон має значну кількість реалізованих туристичних путівок, і його економічна частка в країні становить 48%.

Таблиця 2.5

Вартість туристичних путівок, реалізованих туроператорами та турагентами у напрямі Карпатського регіону у 2019 році.

Область	У тому числі реалізованих безпосередньо населенню Громадянам України для подорожі в межах України (тис. грн.)
Закарпатська	9477,7
Івано-Франківська	283883,2
Львівська	259714,4
Чернівецька	2076,4
Всього по регіону	554811,7
Загалом по Україні	1158478,7
Частка регіону у загальному обсязі по Україні, %	48

Джерело: складено на основі [30]

Згідно з проведеним дослідженням щодо потенціалу ринку круїзного туризму в Україні, можна зазначити, що річкові пасажирські перевезення перевищують кількість морських перевезень протягом 2017-2020 років. У 2020 році спостерігається значне зменшення загальної кількості пасажирів

(310 тис.), що більше ніж удвоє менше, ніж у 2019 році (669 тис.) (див. Таблицю 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка перевезення пасажирів морським та водним транспортом України у 2017-2020 рр.

Вид транспорту	Вид сполучення	2017	2018	2019	2020
морський	міжнародне	11 тис.	1 тис.	0	0
	каботажне	19 тис.	70 тис.	79 тис.	53 тис.
річковий	міжнародне	12 тис.	16 тис.	15 тис.	0
	внутрішнє	551 тис.	571 тис.	577 тис.	257 тис.

Джерело: сформовано автором за матеріалами [22]

2.3. Потенціал гідрологічних рекреаційних ресурсів України для розвитку туризму

Археологічні знахідки свідчать, що територія сучасного Трускавця була заселена з давніх часів. На думку вчених, назва поселення походить від старослов'янської назви Трушко. У X-XI століттях дана зона входила до складу Київської Русі, але після її розпаду до Галичини і Галицько-Волинського князівства. У XIV столітті княжі землі захопила феодальна Польща, а Трускавець став власністю шляхти. З 1772 року Трускавець, так як і вся Галичина, перебував у складі Австрійської імперії.

Історія Трускавця сягає XV століття. Про цілющі властивості тутешніх вод місцеві жителі знали з давніх-давен. Проте першими були помічені соляні промисли, нафтові й озокеритові копальні, родовища свинцю, цинку й сірки. Під час пошукових робіт працівники гірничодобувних підприємств виявили джерела цілющої води. Цілющі властивості тутешніх вод вперше описав лікар Войцех Очко в 1578 році. Через 150 років в підручнику «Naturalis Historia» Р. Жончинський згадав

про те, що в Трускавці місцеві жителі лікують багато хвороб джерельними водами.

У 1820 роках при бурінні однієї із свердловин було знайдено мінеральне джерело сірчистої води. А уже у 1827 році Юзеф Міцевський вибудував невеличкий стаціонарний дерев'яний будиночок для приймання ванн, який мав 8 кабін, і 4 будиночки для заселення відпочиваючих, здобувши на це офіційний дозвіл з Відня. Вважається даний рік офіційним заснуванням бальнеологічного курорту. З того часу популярність Трускавця розпочала зростати.

У 1833 році розпочалось детальніше вивчення води трускавецьких родовищ і заснування родовища «Нафтуса». З того часу і до радянської влади, курорт мав різних власників. Саме після цього відбулось зародження міжнародного бальнеологічного туризму у Трускавці.

У 1858 році, після поширення слави про курорт, була споруджена водолікарня на 30 ванн, а згодом в 1861 роках була побудована грязелікарня і вперше на курорті стало використовуватись грязелікування торф'яними грязями, які готувались на мінеральній воді. Це спричинило популяризації курорту і зростання кількості хворих, для проходження лікування.

В 1900 роках відбулось відкриття пам'ятника Адаму Міцкевичу. Формується інфраструктура, розбудовуються нові водолікарні, прокладається об'їзні дороги.

У 1909 році побудували залізницю з невеликою станцією, а в 1912 з'являється новий вокзал. Трускавець був безпосередньо пов'язаний залізничним сполученням, як зі Львовом так і з Віднем, Краковом, Познанню, Прагою, Варшавою, Берліном.

У 1913 році за успішність в розвитку курорту — його лікувальної бази — Трускавець нагородили Великою золотою медаллю.

З 1921р. по 1939р. Трускавець входив до Польщі, тоді ж були споруджені бальнеолікарня, бювети та павільйони мінеральних джерел, приватні готелі та пансіонати. Курорт діяв лише в літній період, лікування відбувалося малою кількістю спеціалістів.

У післявоєнні роки побудовано висотні санаторії, нові бювети мінеральних вод, нові свердловини "Нафтусі". Здійснювалась інтенсифікація розвитку Трускавця. У 1950р. Трускавець отримав статус міста, а в 1952 — статус всесоюзного курорту.

Наприкінці 90-х років ХХ ст. на курорті функціонувало вже до 40 лікувально-оздоровчих баз - понад 14 тисяч місць, серед них: заклади ЗАТ "Трускавець Оздоровниця", санаторії "Каштан", "Весна", "Берізка", "Юність", "Алмаз", "Кристал", "Янтар", "Рубін", два бювети мінеральних вод, дві курортні поліклініки, дві бальнеозокеритолікарні [21].

За підрахунками роботи в 1999 році Трускавець визнається найкращим курортним центром України, а 26 червня 2014 в Страсбурзі Трускавець нагороджений Дипломом Ради Європи.

У вересні 2022 року Трускавець стає членом Європейської Асоціації історичних термальних курортів (European Historical Thermal Towns Association). Відзнаку єдине місто в Україні одержало під час Туристичного Конгресу, який здійснили в іспанському курорті Оуренсе у Галісії. До Асоціації історичних термальних курортів вступають курорти, які вже століттями чи навіть тисячоліттями бувають в Європі. Близько 50, серед них: спа в Бельгії, Баден-Баден в Німеччині, Карлові Вари в Чехії, Монтекатіні Терме в Італії. Це сприяє розвитку міжнародного туризму та підвищення рівня відвідуваності курорту серед закордонних туристів [готуємось].

Варто наголосити, що лікувальна вода «Нафтуса» шляхом вмісту в ній органічних компонентів нафтового походження має плюси перед іншими лікувальними водами і не існує замінників навіть в світі.

На сьогодні на території міста функціонує велика кількість лікувальних комплексів, санаторіїв, пансіонатів. Є також готелі, вілли та приватні садиби для проживання. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Лікувальні комплекси в Трускавці

Назва	Лікування	Рік заснування
Міrotel Resort & Spa	<ul style="list-style-type: none"> • Мінеральна ванна + аромотерапія “Пініментол”. • спелеотерапія; • кисневий коктейль; • синглетно – киснева терапія; лазеротерапія надвенно • ЛФК (Дихально – дренажне лікування по Балиніній); • масаж медичний; • озонотерапія 	2012
Шале Грааль	комплекс лікувально-оздоровчих процедур з 26 комплексів	2009
Вернигора	обладнаний сучасним оснащенням, необхідним для діагностики, профілактики і лікування ряду захворювань: захворювання шлункового тракту, гінекологічного і урологічного захворювання, ендокринної системи, органів дихання, захворювання і травм опорно-рухового апарату, стресу і фізичного виснаження.	2015
«РІКСОС-ПРИКАРПАТ ТЯ»	У медичному центрі функціонують: Клініко-діагностична лабораторія, відділ променевої діагностики, фізіотерапевтичне відділення, програма реабілітації після COVID-19	2005

Санаторно-курортний комплекс “Женева”	Санаторний та курортний комплекс “Женева” має свій медичний центр, який надає великий спектр лікувальних процедур, багатоманітні кабінети: бальнеологічні, фізіотерапевтичні, гінекологічні, кабінети лікувального масажу, стоматологічний, кабінет проктологічних процедур. Увесь етап лікування досвідчені фахівці контролюють стан Вашого здоров’я, а процедури відпускаються використовуючи тільки найсучасніше обладнання. Головним лікувальним профілем в комплексі є гастроентерологія і урологія, лікування базується на прийомі трускавецьких мінеральних вод.	2005
---------------------------------------	---	------

Джерело: складено на основі [28]

Відзначеною повноцінної «SPA-столиці» Західної України Трускавець завдячує готельно-санаторному центру «Rixos-Прикарпаття», який припадає до знаменитої турецької мережі фешенебельних готелів «Rixos», головною метою є – розповсюдження нової концепції курортного відпочинку та оздоровлення.

Також вагоме рекреаційне значення мають і гірські річки, підходящі для

організації активних видів рекреаційних діяльності, зокрема сплавляння на байдарках і каное, рафтингу. Річки створюють велике число водоспадів, каньйонів і тому є важливими екскурсійними об'єктами. Максимальна густота річкової зони є в українських Карпатах; менша на півдні та південному сході степової межі.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

3.1. Загальні перспективи розвитку рекреаційних ресурсів

Розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів має великий потенціал для покращення якісного та кількісного складу туристів в Україні. За останні роки, Україна зуміла збільшити обсяги туристичного потоку, однак, є ще багато можливостей для його зростання. Розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів може стати додатковим механізмом для залучення нових туристів до країни.

Визначимо проблемні сторони розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів України.

Недоліком розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів України залишається недостатність фінансування з боку держави та відсутність інвестиційних вкладень для розвитку. Це може призвести до того, що ресурси не отримують необхідного утримання, або не розвиваються взагалі.

Також проблемою є непридатний стан інфраструктури. Більшість гідрологічних рекреаційних ресурсів в Україні мають застарілу інфраструктуру, яка не відповідає сучасним вимогам туризму. Недостатня кількість сучасних готелів, кемпінгів та інших об'єктів можуть обмежувати можливості туристів для відпочинку та розваг.

Також варто зазначити про екологічні проблеми. Значна частина гідрологічних рекреаційних ресурсів України має екологічні проблеми, такі як забруднення води та забруднення довкілля. Це може призвести до зменшення інтересу туристів та негативно вплинути на їх здоров'я.

Недостатній розвиток маркетингу та просування. Багато гідрологічних рекреаційних ресурсів України ще не розвинули свої маркетингові стратегії та мало відомі серед потенційних відвідувачів. Це може обмежувати потік туристів та призводити до зменшення доходів.

Не всі гідрологічні рекреаційні ресурси мають достатній рівень безпеки для туристів. Наприклад, багато водойм мають погано обладнані пляжі та не відповідну безпекову інфраструктуру, що може призвести до травмування туристів.

Відповідно до названих проблем, можемо виділити загальні перспективи розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Вони можуть бути досить обширні і залежати від багатьох чинників. Однак, деякі з них можна виділити окремо:

1. Розвиток туризму в Україні. Швидкий розвиток туризму може стати ключовим фактором розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів. Збільшення кількості туристів, які відвідують ці ресурси, може призвести до збільшення доходів і покращення розвитку туристичної інфраструктури.

2. Розвиток інфраструктури. Розвиток туристичної інфраструктури, зокрема готелів, кемпінгів, ресторанів, магазинів, забезпечення належної безпеки та комфорту для туристів, може позитивно вплинути на розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів.

3. Збільшення інвестицій. Залучення інвестицій в розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів може допомогти покращити стан та якість інфраструктури, збільшити кількість пропонованих послуг та знизити вартість відпочинку для туристів.

4. Розвиток транспортної інфраструктури. Розвиток транспортної інфраструктури може зробити гідрологічні рекреаційні ресурси більш доступними для туристів та забезпечити зручний та швидкий доступ до цих об'єктів.

5. Збереження природних ресурсів. Збереження природних ресурсів та екологічних систем в місцях розташування гідрологічних рекреаційних ресурсів є важливим фактором для їх розвитку. Необхідно забезпечити баланс між розвитком туризму та збереженням природи, щоб забезпечити сталість та довго тривалість розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів.

6. Використання нових технологій. Використання новітніх технологій, таких як дрони, віртуальна реальність, інтерактивні картки та мобільні додатки, може полегшити та покращити дослідження та популяризацію гідрологічних рекреаційних ресурсів.

7. Співпраця з місцевими громадами. Співпраця з місцевими громадами може забезпечити залучення місцевих жителів до розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів, а також забезпечити збереження культурної та історичної спадщини в місцях розташування таких ресурсів.

8. Розвиток еко-туризму. Розвиток еко-туризму може сприяти збереженню природи в місцях розташування гідрологічних рекреаційних ресурсів, а також забезпечити створення нових привабливих напрямків для туристів.

9. Продовження наукових досліджень. Продовження наукових досліджень гідрологічних рекреаційних ресурсів та їх впливу на природу та людей може допомогти розробити ефективніші методи розвитку та збереження таких ресурсів.

Загальною метою розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів України є створення здорового та безпечного середовища для відпочинку та рекреації туристів, а також сприяння економічному розвитку та підвищенню життєвого рівня населення. Розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів може сприяти збереженню природних територій та біорізноманіття, а також залученню інвестицій та підвищенню зайнятості.

Однак, для досягнення даних метою необхідно враховувати особливості кожного конкретного гідрологічного рекреаційного ресурсу та його природного середовища, а ще постачати ефективне управління і контролювання за його використанням. Також важливо забезпечити залучення громадськості та місцевих жителів до процесу розвитку та збереження гідрологічних рекреаційних ресурсів.

3.2 Зарубіжний досвід вдосконалення гідрологічних рекреаційних ресурсів

Впровадження та розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів є важливим аспектом розвитку туризму та рекреації в багатьох країнах світу. Зарубіжний досвід у цій сфері надає цінні вказівки та рекомендації для вдосконалення використання гідрологічних рекреаційних ресурсів, забезпечуючи стале зростання цієї галузі та позитивний вплив на розвиток регіонів.

Один із прикладів успішного використання гідрологічних рекреаційних ресурсів можна побачити в Швейцарії. Країна славиться своїми гірськими озерами та річками, які приваблюють туристів з усього світу. Швейцарія активно розвиває інфраструктуру навколо цих рекреаційних зон, забезпечуючи комфорт та безпеку відвідувачів. Вони інвестують у побудову відпочинкових комплексів, готелів, ресторанів та інших закладів, що забезпечують якісне обслуговування туристів. Крім того, розвинуті системи транспорту та доступність цих регіонів сприяють зростанню туристичного попиту та покращенню економічного стану місцевих громад.

Деякі з найбільш відомих міст і регіонів, де можна насолоджуватися цими ресурсами, включають:

- Женева - розташоване біля озера Женева, це місто пропонує різноманітні можливості для водних рекреацій, таких як корабельні екскурсії, водні види спорту і прогулянки берегом озера. Озеро Женева також відоме своїми красивими пляжами.

- Цюріх - Цюріх знаходиться поруч з озером Цюріх і річкою Лімат. Тут ви можете насолоджуватися прогулянками біля озера, водними екскурсіями або водними видами спорту, такими як каякінг та веслування.

- Інтерлакен - розташоване в серці швейцарських Альп, Інтерлакен є популярним курортним містом, оточеним озерами та гірськими потоками.

Тут можна насолоджуватися рафтингом, каякінгом, катанням на водних лижах та іншими водними видами спорту.

- Луцерн - розташоване біля озера Луцерн та річки Рейсс, місто Луцерн пропонує чудові умови для водних рекреаційних активностей, таких як корабельні екскурсії, катання на водних велосипедах та риболовля.

- Вербьє - це місто, розташоване біля озера Женева, славиться своїми пляжами та можливостями для водних видів спорту, таких як віндсерфінг, водний лижний спорт та катання на водних скутерах.

- Зерматт - це гірський курорт, відомий своїми річками, потоками та гідрологічними джерелами. Тут можна займатися рафтингом, катанням на каяках і багатьма іншими активностями, пов'язаними з гідрологічними ресурсами [16].

Загалом, Швейцарія має багато місць, де гідрологічні рекреаційні ресурси доступні для туристів і місцевих жителів. Крім вищезазначених міст, існують також інші регіони і озера, такі як озеро Мірі, озеро Лугано та озеро Бріельц. Ці місця пропонують різноманітні активності, що дозволяють насолоджуватися водними рекреаційними можливостями, які включають пляжі, водні види спорту, риболовлю та екскурсії.

Іспанія також має значний досвід у використанні гідрологічних рекреаційних ресурсів. Країна знаходиться на узбережжі Середземного та Атлантичного океанів, що надає їй природний потенціал для розвитку пляжного туризму та водних видів відпочинку. Іспанія вдало використовує свої природні ресурси, пропонуючи різноманітні пляжі, морські екскурсії, водні види спорту та інші розваги. Крім того, країна зосереджує увагу на екологічній сталості та збереженні природного середовища, розвиваючи еко-туризм та залучаючи туристів до природних заповідників та парків.

У США, особливо в штатах Флорида та Гаваї, також спостерігається успішне використання гідрологічних рекреаційних ресурсів. Флорида славиться своїми піщаними пляжами, а також має велику кількість

прісноводних озер та річок. У цьому регіоні розвинуті пляжні курорти, аквапарки, можливості для риболовлі та водних видів спорту. Гаваї, як відомий туристичний пункт, пропонують відвідувачам унікальний досвід використання океанічних та водних рекреаційних ресурсів, включаючи серфінг, підводне плавання та каякінг. Деякі з найбільш відомих міст і регіонів, які мають значний потенціал у гідрологічних рекреаційних ресурсах, включають:

- Маямі, Флорида - Маямі розташоване на узбережжі Атлантичного океану та має велику кількість пляжів, які є популярними місцями для водних рекреаційних активностей. Тут можна займатися серфінгом, вейкбордингом, катанням на водних лижах та багатьма іншими видами водного спорту.

- Сан-Дієго, Каліфорнія - з розташуванням на узбережжі Тихого океану, Сан-Дієго пропонує відмінні умови для різноманітних водних активностей. Тут можна займатися серфінгом, каякінгом, вейкбордингом та водними прогулянками.

- Сіетл, Вашингтон - розташований поруч з великими озерами та Східним затокою, Сіетл є ідеальним місцем для риболовлі, каное та каякінгу. Також популярними водними активностями в цьому регіоні є вейкбординг та рафтинг.

- Гранд-Каньйон, Арізона - хоча Гранд-Каньйон відомий своїми вражаючими каньйонами та гірськими пейзажами, він також має річки, які пропонують можливості для рафтингу та каякінгу. Річки Колорадо та Літл-Колорадо є популярними місцями для пригодницьких водних видів спорту.

- Гавайські острови - Гаваї відомі своїми прекрасними пляжами, які пропонують широкий спектр водних активностей. Серфінг є популярним видом спорту на Гаваїях, особливо на острові Оаху, де розташований відомий пляж Вайкікі [17].

Зарубіжний досвід вдосконалення гідрологічних рекреаційних ресурсів показує, що ефективне використання цих ресурсів може мати значний позитивний вплив на розвиток туризму, економіки та покращення якості життя місцевих громад. Інвестування в інфраструктуру, розвиток сервісів та збереження природного середовища є ключовими факторами успіху. Ці приклади надають важливі вказівки та стимули для вдосконалення гідрологічних рекреаційних ресурсів і використання їх потенціалу для розвитку туризму та сталого розвитку.

3.3. Шляхи удосконалення використання гідрологічних рекреаційних ресурсів

Розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів має значний потенціал для подальшого розвитку туризму та відпочинку в Україні. Для цього необхідно проводити науково-дослідні роботи з вивчення гідрологічних об'єктів, їх особливостей та перспектив для туристичного використання.

Шляхи удосконалення напряду залежать від рівня розвитку бальнеологічного туризму у країні. Тому усі заходи стосуються його розвитку та перспектив.

Природно-ресурсний потенціал України у поєднанні з її історико-культурною спадком, здатним географічним розташуванням в осередку Європи, багаторічним досвідом і напрацюваннями у галузі туризму і рекреації є вагомим внеском до стану розвитку курортного та лікувального туризму не тільки для вітчизняного, але й іноземного споживача.

Але не відзначаючи те, що бальнеологічні бази переважають за всіма ознаками практики та діяльності, існують неабиякі проблеми інфраструктурного характеру цих закладів.

Проблеми, з якими наражається на сьогодні бальнеологічний туризм в Україні зображено на рисунку 3.1.

Більшість курортних закладів мають проблеми з матеріально-технічним оснащенням та некваліфікованим персоналом. Також через слабкі маркетингові стратегії реклама бальнеологічного туризму України знаходиться на низькому рівні.

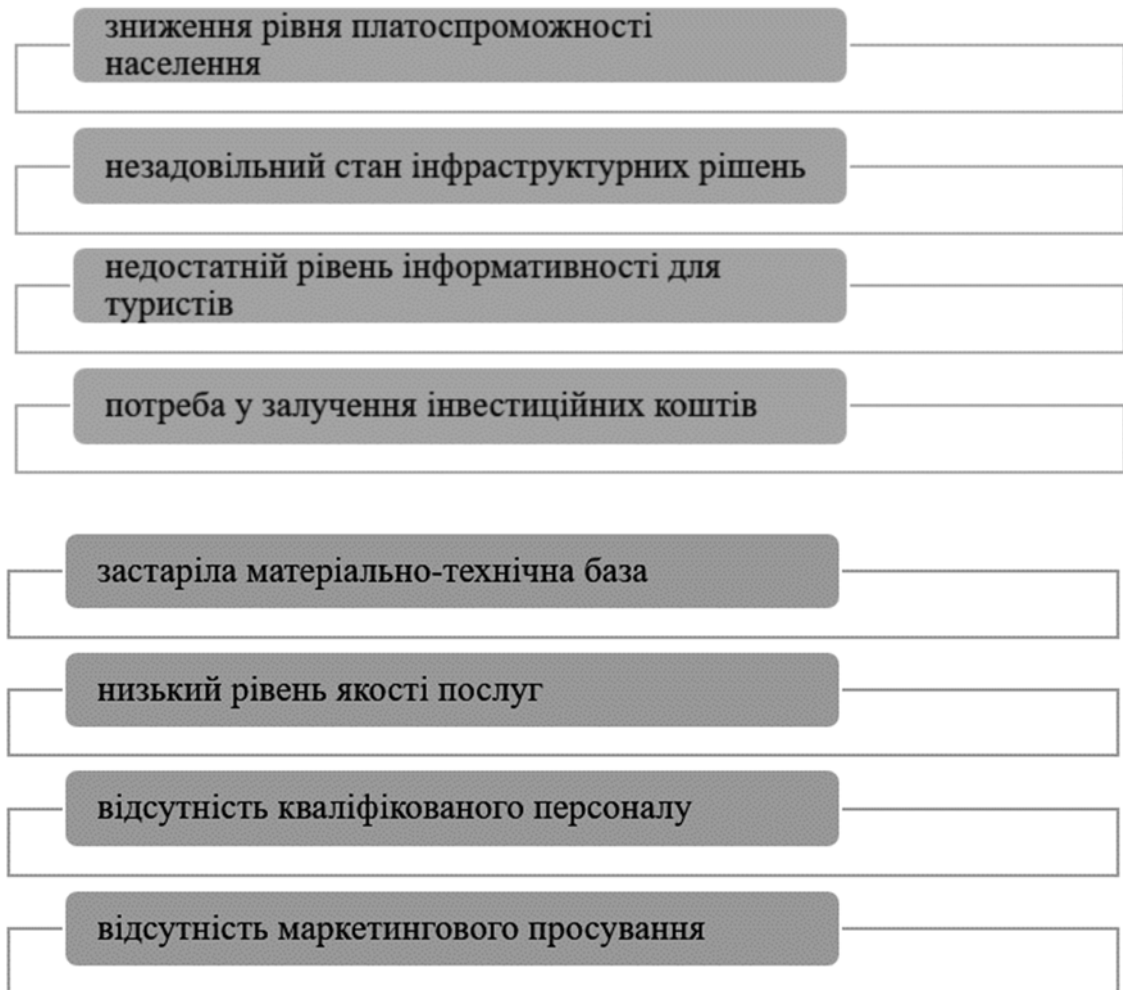

Рис. 3.1. Проблемні моменти розвитку бальнеологічних курортів України

Джерело: сформовано на основі [25]

Одним з важливих напрямків розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів є підвищення якості обслуговування туристів та забезпечення їх безпеки. Для цього потрібно розробити та впровадити нормативні документи з організації та проведення різноманітних видів водного

відпочинку, забезпечення безпеки на водних об'єктах, зокрема, пляжів та зон відпочинку.

Крім того, необхідно розробляти та впроваджувати нові види туристичної продукції на базі гідрологічних рекреаційних ресурсів, зокрема, активний туризм (райдеринг, каякінг, водні маршрути тощо), екотуризм (спостереження за водними екосистемами), рибальство, а також організацію та проведення спортивних та розважальних заходів на водних об'єктах.

З метою збільшення кількості туристів та подальшого розвитку галузі, необхідно створювати комфортні умови для відвідувачів, зокрема, розвивати інфраструктуру на водних об'єктах, будувати готелі, кемпінги, розважальні заклади тощо.

Використання сучасних технологій. Використання новітніх технологій може сприяти розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів. Головною вимогою функціонування оздоровчих водних об'єктів потреба в постійної подачі в них свіжої води для формування проточності та постачання високого рівня у воді кисню. Створенні межі оздоровчих заходів на воді формуються в зоні санітарної охорони з тим, щоб різні індустріальні забруднювачі не могли наносити шкоди здоров'ю людей. Рекреація населення дозволена на усіх водних об'єктах, за виключенням санітарних зон, які примикають до водозаборів господарсько-питного функції і закриття для побічних осіб. До закритих зон стосуються також частини водотоків і водойм, що застосовуються для риборозведення, і деякі гідрологічні об'єкти у заповідниках.

Для прикладу, сучасні технології очищення стічних вод допомагають не тільки зберегти екологію та стан гідрологічних ресурсів, але й підвищити рівень безпеки туристів.

Усі запропоновані заходи можна сформулювати так:

- залучення інвестицій на ринок бальнеологічного туризму

- покращення державно-приватного партнерства
- будівництво нових закладів, та повна модернізація старих
- створення санаторно-курортного бренду
- удосконалення та популяризація системи медичного страхування населення.

Основними інструментами просування туристичних продуктів бальнеологічного туризму на ринку є: (рис. 3.3)

Рис. 3.2 Основні методи просування туристичного продукту

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Щоб краще розібратися у сутності сучасних методик просування туристичного продукту, необхідне детальніше дослідити кожного з них.

Реклама туристичного продукту - процес поширення інформації про туристичний об'єкт з метою інформаційної дії на споживача для просування і продажу даного продукту, що сприяє зацікавленню у покупця.

Стимулювання збуту є це процесом зацікавлення туристів до покупки туристичного продукту. Для цього застосовують різного роду зниження цін, розпродажі, особливі пропозиції, дарують сувеніри та подарунки.

Прямий маркетинг це метод, що призначає особистий контакт із клієнтом, метою якого є отримання зворотного зв'язку та формування міцного, довгого контакту з цільовою аудиторією і кожним окремим клієнтом.

Public relations або зв'язки з громадськістю також є важливим інструментом маркетингу. він спрямований на створення і сприяння доброзичливих взаємин і взаєморозуміння між туристичними закладами, їх працівниками, партнерами та споживачами.

Спонсорство допомагає туристичним підприємствам не тільки прорекламувати свою роботу та продукти, але й отримати більшу вигоду від залучення більшого кола потенційних споживачів. Заходи спонсорства – це виставки, форуми, концерти тощо.

Прямий маркетинг передбачає прямий зв'язок з споживачами та збільшує шанси на тісний довготривалий зв'язок. За рахунок індивідуалізації та особистого контакту такий вид маркетингу значно збільшує свої шанси перед масовим.

З метою удосконалення використання гідрологічних рекреаційних ресурсів нами був розроблений проект виділення коштів на удосконалення використання гідрологічних рекреаційних ресурсів передбачає надання фінансування в розмірі 5 000 000 грн. Ці кошти будуть спрямовані на впровадження ряду заходів з метою поліпшення і оптимізації використання гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Відмінно від інших туристичних ресурсів водні ресурси здатні час від часу поновлюватись у процесі волого обігу. Однак нераціональне застосування водоюм призводить до порушення процесу регенерації ресурсів в окремих річкових та підземних басейнах і, як результат, до виснаження вод. Найбільше недопустиме виснаження ресурсів підземних вод їх відкачки в кількості, що перевершує можливості природного відновлення.

Таблиця 3.1

**Проект виділення коштів на удосконалення використання
гідрологічних рекреаційних ресурсів на 2023-2025р.р.**

Розвиток інфраструктури	1 500 000 грн буде використано на реконструкцію та модернізацію існуючої інфраструктури, таких як пішохідні мости, лавки, санітарні вузли та інше. Це сприятиме покращенню комфорту та безпеки відвідувачів.
Екологічні заходи	1 000 000 грн буде виділено на відновлення та збереження екосистем гідрологічних рекреаційних ресурсів. Це включатиме засадження дерев, встановлення природоохоронних зон, проведення робіт з очищення водоймищ та інші заходи щодо збереження природного середовища.
Безпека та нагляд	500 000 грн буде спрямовано на посилення безпеки на території гідрологічних рекреаційних ресурсів. Це включатиме встановлення відеоспостереження, найм додаткового персоналу для забезпечення безпеки відвідувачів та проведення навчань з надання першої медичної допомоги.
Промоція та реклама	1 000 000 грн буде використано на проведення масових заходів, рекламних кампаній та інформаційної діяльності з метою привертання більшої кількості відвідувачів та популяризації гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Для проведення детального аналізу фінансових показників проекту і отримання більш конкретних висновків про його ліквідність, ефективність та вплив на розвиток, розглянемо наступні показники:

Таблиця 3.2

Прогнозні показники проекту

Очікуваний річний дохід	500 000 грн
Прогнозовані продажі	500 одиниць продукції/послуги протягом року
Ціна на послуги	1000 грн за одиницю
Загальні витрати:	500 000 грн
Зарплати співробітників	200 000 грн
Закупівлю обладнання	150 000 грн
Реклама та маркетинг	50 000 грн
Оренда приміщень	50 000 грн
Інші витрати	50 000 грн
Період окупності	2 роки
Рентабельність	50%
Точка беззбитковості	100 одиниць за ціною 5 000 гривень за одиницю
Чистий прибуток	150 000 грн
Показник рентабельності активів	15%
Показник рентабельності власного капіталу	30%

Отже, усі ці заходи покращення стану розвитку бальнеологічного туризму в Україні будуть прямо впливати на стан гідрологічних ресурсів країни. Комплексне застосування водних ресурсів, являє собою найбільш доцільне задоволення вимоги водокористувачів у воді різних сфер господарства і оптимальне поєднання їхніх потреб. Таке застосування водних ресурсів здійснюється тоді, коли водний об'єкт вдовольняє вимоги одного чи кількох водокористувачів. Однак комплексне застосування не значитиме однакове задоволення усіх користувачів водними ресурсами.

ВИСНОВКИ

Гідрологічні рекреаційні ресурси відіграють важливу роль у туристичній галузі. Річки, озера, ставки та інші водойми є привабливими для туристів місцями, які пропонують різноманітні види водної рекреації та забезпечують відпочинок в природному середовищі.

Гідрологічні рекреаційні ресурси включають річки, озера, ставки, болота, а також прибережні зони морів та океанів. Основні особливості цих ресурсів полягають у їх природному походженні та залежності від кліматичних умов. Гідрологічні ресурси можуть бути сезонними або постійними, а також мати різні глибини та формуватися у різних географічних областях.

Окрему класифікацію мають мінеральні води, як найголовніша частина усіх гідрологічних рекреаційних ресурсів.

Такі лікувальні плавання були відомі у всьому стародавньому світі: у Месопотамії, Єгипті, у тодішніх європейських країнах. Тоді почалось будівництво лазень біля джерел та такі купання стали набирати масовий ефект.

Кожен імператор намагався перевершити свого попередника в будівництві грандіозних терм, деякі з них могли одночасно вмістити близько шести тисяч відпочивальників. З розвитком SPA-культури терми перетворилися в справжні лікувально-розважальні комплекси, де багаті гості могли займатися спортом, відпочивати, приймати ванни і навіть відвідувати ресторани.

Гідрологічні рекреаційні ресурси є одним з найбільш важливих компонентів туристичної інфраструктури. Їх значення для розвитку туризму полягає в тому, що вони забезпечують не тільки розваги туристам, але й можливість здійснення різних видів спорту та активного відпочинку.

Україна має значні водно-рекреаційні ресурси, зокрема багату річкову мережу, яка складається з більш як 73 тис. річок, з 14 з них мають довжину понад 500 км, та загальним об'ємом стоку 210 км куб. Україна може

похвалитися значними запасами водних ресурсів, серед яких налічується понад 20 тисяч озер. З них більше 30 мають площу більше 10 км кв. Важливою складовою гідрологічних рекреаційних ресурсів України є мінеральні води.

Перші відомості про наявність мінеральних вод на території сучасної України торкаються Передкарпаття і припадають до XVI - XVII ст.

Так як гідрологічні ресурси є головним об'єктом бальнеологічного туризму, то про рівень їх освоєння та використання можна дізнатись через рівень розвитку цього виду туризму та рівень функціонування курортних бальнеологічних закладів.

Україна має високий рівень розвитку бальнеологічного туризму. Львівська область лідирує за кількістю бальнеологічних курортів: тут перебуває 53% курортів Карпатського регіону (40% від України), на другому місці Закарпаття – 40%, у Івано-Франківській області знаходиться 1 курорт. В Подільському регіоні перебуває 2, Центрально-Східному – 3 курорти.

Слабкою стороною розвитку гідрологічних рекреаційних ресурсів України залишається недостатність фінансування з боку держави та відсутність інвестиційних вкладень для розвитку.

Також проблемою є поганий стан інфраструктури.

Не всі гідрологічні рекреаційні ресурси мають достатній рівень безпеки для туристів.

Розвиток гідрологічних рекреаційних ресурсів має значний потенціал для подальшого розвитку туризму та відпочинку в Україні. Для цього необхідно проводити науково-дослідні роботи з вивчення гідрологічних об'єктів, їх особливостей та перспектив для туристичного використання.

Шляхи удосконалення напряму залежать від рівня розвитку бальнеологічного туризму у країні. Тому усі заходи будуть стосуватись його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про курорти” від 5.10.2000 р., № 2026-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 50. Ст. 435.
2. Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку здійснення медико-біологічної оцінки якості та цінності природних лікувальних ресурсів, визначення методів їх використання», затв. МОЗ України 02.06.2003 № 243, зареєст. у Мін’юсті України 29.08.2003 за № 752/8073.
3. Алдошина М. В. Сучасні методи просування туристичного оператора на ринку. Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 24-25 березня 2016 р. Харків: ВД “НТМТ”, 2016. С. 269-272
4. Архієреєв С., Баранова В., Варава К. Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм, (9) ,2019. С. 153-163.
5. Влащенко, Н.М. Розвиток санаторно-курортного комплексу регіону: соціально- економічний аспект: монографія. (2012)
6. Курортологія та курорти України : навч. посіб. для самостійної роботи студентів VI курсу медичних факультетів при підготовці до практичних занять з навчальної дисципліни «Медична реабілітація» / уклад. С. М. Малахова, О. О. Черепок, Н. Г. Волох. Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. – 105 с.
7. Мороз, С. Проблеми розвитку оздоровчого туризму в бальнеологічних курортах. Молода спортивна наука України, Т.4. 2019. С. 98-99.
8. Осауленко О. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні: Статистичний бюлетень – Київ : Державний комітет статистики України, 2018. 97 с.

9. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство : Навчальний посібник. За редакцією проф. Заставного Ф.Д. / В.Л. Петранівський. К. : Знання, 2016. 575 с.

10. Покоłodна М.М. Рекреаційна географія: навч. Посібник / М.М.Покоłodна. Х.: ХНАМГ, 2012. – 275 с.

11. Рекреаційно-ресурсний потенціал: поняття, склад і структура: конспект лекцій. Для студентів спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа за усіма формами навчання / Укладач Скабара Р.М. – Л: ЛДУФК, 2020. 23 с.

12. Туристські ресурси України: конспект лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» за усіма формами навчання / Укладач О. В. Поступна. Х.: НУЦЗУ, 2020. – 209 с.

13. Цепенда М. В., Цепенда М. М., Цепенда Н. Р. Сутність туристично-рекреаційного водокористування, особливості та проблеми його обліку в Україні. Географія і туризм. 2019. № 51. С. 20–28.

14. Черняк А.С. Рекреаційний потенціал Закарпатського регіону в організації нових санаторно-курортних закладів на базі термальних джерел / А. С. Черняк // Архітектурний вісник КНУБА, 2017. С. 498-503.

15. Шестопалов В.М., Неґода Г.М., Набока М.В., Овчиннікова Н.Б. Проблеми класифікації мінеральних вод України і перспективи виявлення їх різноманітності / Збірник наукових праць. К., 2005. – 458 с.

16. Koens, K., Papp, V., & Postma, A. (2018). Tourism Impacts of Protected Areas: Planning and Management. CABI. P. 80-150

17. Stonich, S., & Bailey, A. (2019). Tourism and Indigenous Peoples: Issues and Implications. Channel View Publications. P. 70-130

18. Лисюк Т. В., Терещук О. С. Експериментальний потенціал Одеської області: Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції: Міжнародна науково-практична конференція, м. Вінниця, 29-30 березня

2022 р.: тези та статті / ред.кол.: Драбовський А.Г., Дибчук Л.В. та ін. . – Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2022. С. 64-66.

19. Никига О. Пізнавальний туризм: сутність та особливості організації. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали ІІ Всеукр. наук.- практ. конф. (18–19 травня 2017 р., м. Львів). Львів, 2017. С. 81–84.

20. Яворська В. В., Сич В. А., Коломієць К. В. Перспективи розвитку екотуризму на природоохоронних територіях Одеського регіону. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України : матеріали V міжнар. наук.-практ. конференції (Кропивницький, 45 квітня 2019 р.). Кропивницький, 2019. С. 319-330.

21. Готуємося приймати ще більше туристів. Інтерв'ю із міським головою Трускавця. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspilne.media/288855-gotuemosa-prijmati-se-bilse-turistiv-intervu-iz-miskim-golovou-truskavca/>

22. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

23. Історія курорту Трускавець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://truskavets.travel/ua/history-of-resort-truskavets.html>

24. Мінеральні води / В. М. Шестопапов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019.

25. Мінеральні і термальні води. «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kurort.gov.ua/pryrodni-likuvalni-resursy/mineralni-vody/>

26. Рекреаційні ресурси та їх класифікація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua->

referat.com/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D1%97%D1%85_%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F

27. Рихальська І. Колективні засоби розміщування та туристична діяльність у Львівській області в 2020 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua>

28. Санаторій «Куяльник» м. Одеса. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zahidkurort.com.ua/uk/kuyalnyk/>

29. Трускавець: місто здоров'я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://truskavets.ua/>

30. Туристична діяльність в Україні у 2019 році [Електронний ресурс] // ukrstat. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

31. World Tourism Organization UNWTO. [online]. URL: <http://www2.unwto.org>

32. Ганжа Я.Л. Використання водних ресурсів чернігівщини для організації та розвитку відпочинку на воді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/296>

33. Плетенецька С. М. , Яценко В.С. Економіка використання водних ресурсів: екологічний аспект. Вчені записки Університету «КРОК» №3 (51), 2018 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/714329/1/%D0%AF%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%20%D0%A1.%20%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2_2018.pdf